

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА МОДЕЛЬ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

ГОРДІЄНКО В. П.

кандидат економічних наук

Суми

Проголошений Україною курс на інтеграцію у європейське співтовариство потребує, перш за все, формування національної економіки, заснованої на новітніх досягненнях науки, техніки, інформації тощо. Крім того, інтеграційні процеси обумовлюють впровадження дієвих єврорегіональних структур у механізмі реалізації регіональної економічної політики. Сучасна єврорегіональна співпраця може стати рушійним фактором, здатним суттєво вплинути на підвищення конкурентоспроможності національної економіки та її окремих регіонів за рахунок впровадження інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку. Інновації сприяють модернізації економіки та виведенню її на новий технологічний рівень. Проте активізація інноваційної діяльності потребує залучення значних інвестиційних ресурсів, без яких новітні технології неможливо впровадити у життя.

Проблемам розвитку міжрегіонального та прикордонного співробітництва значна увага приділяється у роботах таких вітчизняних вчених, як: В. Андрійчук, П. Беленький, О. Гарасюк, М. Долішній, Н. Мікула, В. Пила, А. Філіпенко, О. Чмир та інших. Проблеми розвитку інноваційного потенціалу досліджувались у роботах наступних вчених: П. Анчішкін, Ю. Бажал, С. Валдайцев, М. Данько, Н. Іванов, М. Кондратьєв, А. Пересада, Д. Стеченко та ін. Результати їх досліджень охоплюють широке коло питань зазначених проблем, однак питання стратегії економічного розвитку єврорегіонів на основі інноваційно-інвестиційної моделі залишаються відкритими. Тому сучасні реалії обумовлюють необхідність розвитку наукової думки щодо зазначених питань.

Метою дослідження є вирішення наукових і практичних питань, що стосуються транскордонної співпраці на основі використання інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку.

Конкурентоздатність будь-якої держави виявляється у здатності займати своє місце у міжнародному поділі праці відповідно до останніх досягнень науки і техніки та підтримувати сталий розвиток на цій основі. Україна є державою, яка географічно знаходиться в центрі Європи і має потужний потенціал для соціально-економічного розвитку. Конкурентними перевагами України є достатньо сприятливі природно-кліматичні умови, значні запаси мінерально-сировинних ресурсів, висока продуктивність земельних угідь, розвинений виробничий комплекс, потужний трудовий ресурсний потенціал, висока щільність інженерно-транспортної інфраструктури, ви-

гідне економіко-географічне положення на перетині комунікаційних зв'язків «схід – захід» та «північ – південь». Проте аналіз соціально-економічного розвитку України та її окремих регіонів свідчить про наявність негативних тенденцій, таких як: неефективна територіальна та галузева структури господарства, високий рівень зношеності основних виробничих фондів, висока матеріаломісткість і енергомісткість та низька наукомісткість виробленої продукції, високий рівень безробіття, значне навантаження на навколишнє природне середовище тощо. Як наслідок, продукція вітчизняного товаровиробника є неконкурентоспроможною на світовому ринку.

Негативний вплив на соціально-економічний розвиток України та її окремих регіонів має світова фінансово-економічна криза 2008 – 2009 років. Відновлення економічної активності господарського комплексу держави у післякризовий період відбувається досить повільно. Протягом 2011 року і першої половини 2012 року продовжувалося відновлення національної економіки, проте основні показники свідчать про наявність гострих проблем. Так, приріст реального валового внутрішнього продукту у 2011 році склав лише 5,2%, після його суттєвого падіння у 2008 – 2009 роках. Сучасний період характеризується також зростанням інвестиційної активності. Обсяги інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності у 2011 році склали 238,2 млрд грн, що фактично відповідає рівню докризового періоду. Проте негативне зовнішньоторговельне сальдо у 2011 році порівняно з попереднім періодом зросло на 4,8 млрд дол. США і склало 14,2 млрд дол. США. У свою чергу погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури змушує Національний банк України витратити резерви на його підтримання. Занадто високим залишається рівень валового зовнішнього боргу України, який на початок 2012 року становив 126,2 млрд дол. США, або 76,6% від ВВП [6].

Одним із шляхів підвищення ефективності національної економіки України є активізація співпраці транскордонних територій, які сучасною наукою розглядаються як «полюси економічного зростання». На практиці це підтверджується здійсненням ринкових реформ в Україні, у результаті яких національна економіка стає більш відкритою завдяки активізації зовнішньоекономічних зв'язків з іншими державами. Транскордонна співпраця держав, що мають спільний кордон, більш повно реалізується через створення єврорегіонів. Законом України «Про транскордонне співробітництво» єврорегіоном визначено організаційну форму співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво [5]. Головними завданнями єврорегіональної співпраці є: створення організаційного підґрунтя для розвитку

трансграничних відносин, активізація інвестиційно-інноваційних процесів, забезпечення комплексного економічного і соціального розвитку, впровадження дієвих механізмів соціального захисту населення, розв'язання проблем національних меншин, координація прикордонної торгівлі, вдосконалення порядку і правил перетину кордону тощо.

Україна володіє необхідним потенціалом для євро регіональної співпраці. Вона має сухопутні кордони із сімома державами, із 27 регіонів України 19 є прикордонними. На сьогодні на території таких прикордонних областей, як Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Донецька, Львівська, Луганська, Одеська, Сумська, Харківська, Чернівецька, Чернігівська створено вісім євро регіонів – «Буг», «Верхній Прут», «Дніпро», «Карпатський», «Нижній Дунай», «Слобожанщина», «Ярославна» та «Донбас» [4].

На жаль, євро регіони, створені за участю України, не стали полюсами прискореного економічного розвитку, де реалізуються спільні інвестиційні проекти за різними напрямками діяльності, і в більшості випадків залишаються декларативними утвореннями. Для того, щоб вони стали активною складовою у механізмі реалізації регіональної економічної політики, необхідно використовувати досвід розвинених країн. Так, у країнах Європи створено близько 150 євро регіонів, які демонструють високу ефективність реалізації різноманітних проектів і програм. Успішному розвитку зазначених євро регіонів сприяє чітке визначення мети їх створення та достатнє фінансування, зокрема з фондів Європейського Союзу. Євро регіони за участю України не мають ні чіткої мети, ні фінансових ресурсів на реалізацію певних проектів.

Варто зазначити, що запорукою успішного функціонування євро регіонів, створених за участю України, є вибір економічної моделі розвитку, яка може бути інструментом досягнення стратегічних цілей, поставлених країнами-учасниками трансграничної співпраці. У сучасних умовах господарювання найбільш ефективною є інноваційно-інвестиційна модель розвитку, яка спрямована на подолання структурних деформацій в економіці прилеглих територій через модернізацію, оновлення виробничих фондів, зростання частки високотехнологічних виробництв, розширення місткості ринку праці, активізацію експортного потенціалу тощо.

Зарубіжний досвід підтверджує, що інноваційній економіці потрібні насамперед високий рівень розвитку науки, створення новітніх технологій, а також організація на їх основі нових виробництв.

Важливим фактором впровадження інноваційно-інвестиційної моделі євро регіонального розвитку є створення науково-технологічних структур технопаркового типу. Сучасний технопарк розглядається як форма територіальної інтеграції науки, освіти й виробництва у вигляді об'єднання наукових організацій, проектно-конструкторських бюро, навчальних закладів, виробничих підприємств або їх підрозділів з метою прискорення розробки і впровадження науково-технічних і техніко-технологічних досягнень [1]. Саме технологічні парки

можуть стати організаційними структурами, де впроваджуються в практику фундаментальні та прикладні наукові дослідження, створюються сприятливі умови для вчених, інженерів і винахідників для реалізації нових ідей та винаходів. Технологічні парки також сприяють вирішенню соціальних проблем розвитку території, оскільки з'являються нові робочі місця, поліпшується якісний стан соціальної інфраструктури, збільшуються доходи населення, створюються сприятливі умови для активізації інвестиційної діяльності.

У більшості розвинених країн світу технопарки є основними елементами інфраструктури, що забезпечує функціонування інноваційної моделі національної економіки. У цих країнах органи державної влади здійснюють стосовно технопарків особливу економічну політику, яка включає надання податкових і кредитних пільг, цільове фінансування окремих розробок, державне замовлення на інноваційну продукцію. За останні роки технологічні парки зазначених держав стали одним із найбільш ефективних організаційно-економічних форм інтеграції науки і виробництва.

В Україні технологічні парки є єдиним реально функціонуючим і контрольованим державою видом організації інноваційної діяльності. У той же час, маючи значний потенціал для розвитку інноваційної діяльності, в країні функціонує лише 16 технопарків, з яких реально діє тільки 4. Слід зауважити, що 7 технопарків створені в регіонах України, які беруть участь у євро регіональній співпраці (табл. 1).

За десять років свого існування українськими технопарками впроваджено десятки інвестиційних та інноваційних проектів, створено 3363 нових робочих місць, реалізовано продукції на 12,3 млрд грн. Технологічними парками експортовано продукції на 1,7 млрд грн, що підтверджує високу якість та конкурентоспроможність випущеної високотехнологічної продукції [2]. Саме в цих технопарках створювались нові зразки унікального медичного обладнання, зварювальні апарати нового покоління, методики зварювання живих тканин, нетрадиційні джерела енергії, лікарські препарати та діагностичні системи, що відповідають міжнародним стандартам.

Ефективному впровадженню інноваційно-інвестиційної економічної моделі євро регіональної співпраці сприяє застосування кластерного підходу. Досвід зарубіжних країн доводить, що поява кластерів, побудованих на регіональній спеціалізації, підвищує конкурентоспроможність національних економік. Процеси кластеризації повинні регулюватися нормативно-правовими документами країн-учасниць трансграничної співпраці. У свою чергу, законодавство щодо створення кластерних структур має узгоджуватися з «Маніфестом кластеризації ЄС» та «Кластерним меморандумом ЄС», які прийняті відповідно у 2007 та 2008 роках [3].

Основою кластеризації в межах євро регіонів є створення науково-технічних і логістичних кластерів. Під науково-технічним кластером розуміється організаційна структура, яка включає в себе науково-дослідні інститути, вищі навчальні заклади та підприємства, де впроваджуватимуться науково-технічні розробки. Реалізація

науково-технічного кластеру дозволить вирішити питання оновлення матеріально-технічної бази наукових установ та вищих навчальних закладів, збільшити частку інноваційно-активних підприємств, підвищити наукоємність ВВП, створити нові робочі місця та покращити експортний потенціал держав. Науково-технічні кластери можуть розвиватися на основі наявних технопарків.

2007 – 2013 рр. – 186,2 млн євро), «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна» (68,6 млн. євро), «Румунія – Молдова – Україна» (126,7 млн. євро), Чорне море (17,3 млн євро) [7]. Достатнє фінансування цих програм забезпечує розвиток транскордонних промислових зон і єврорегіональних кластерів, а відповідно соціально-економічний розвиток прикордонних територій.

Таблиця 1

Технопарки України, які включені до державного реєстру і розміщені на території єврорегіонів

№ п/п	Назва технопарку	Назва єврорегіону	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн
1	Інститут монокристалів (м. Харків)	Слобожанщина	2957
2	Вуглемаш (м. Донецьк)	Донбас	54
3	Еко-Україна (м. Донецьк)	Донбас	-
4	Наукові і навчальні прилади (м. Суми)	Ярославна	-
5	Ресурси Донбасу (м. Донецьк)	Донбас	-
6	Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій (м. Одеса)	Нижній Дунай	-
7	Яворів (Львівська обл.)	Карпатський, Буг	1,5

*Джерело: складено автором за [2].

Перспективним напрямком у розвитку єврорегіонів є створення логістичних кластерів, оскільки Україна розміщена на шляху основних транзитних транспортних потоків між Європою, Азією, Північчю та Півднем. Під логістичним кластером єврорегіону розуміється сукупність організаційних структур, що забезпечують реалізацію логістичної функції транскордонного співробітництва. Дієвий логістичний кластер дозволить повною мірою використовувати транзитний потенціал держави та її регіонів, що, у свою чергу, сприятиме збільшенню транзитних вантажопотоків, залученню додаткових надходжень до державного бюджету, створенню нових робочих місць, посиленню євроінтеграційних процесів та утвердженню нашої держави як надійного партнера у світовому товаристві.

Визначальна роль у реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку єврорегіонів належить державі, яка у співпраці з регіональними органами влади формує стратегію інвестиційного та інноваційного розвитку та проводить політику заохочення суб'єктів господарювання. Саме держава має встановити спеціальний режим господарської діяльності, забезпечуючи пільгове кредитування та оподаткування, встановлення пільгових тарифів для учасників технопаркових структур, введення спеціального режиму зовнішньоекономічної діяльності.

Успішне впровадження інноваційно-інвестиційної моделі транскордонної співпраці залежить від достатнього фінансування єврорегіональних проектів і програм. Враховуючи кризовий стан національної економіки, вагоме значення у єврорегіональній співпраці відіграє фінансова допомога Європейського Союзу. Економічною політикою Європейського Союзу щодо підтримки прикордонних територій передбачене фінансування проектів у складі транскордонних програм: «Польща – Білорусь – Україна» (індикативні асигнування на

ВИСНОВКИ

1. Одним із напрямків підвищення соціально-економічного розвитку України є активізація транскордонної співпраці шляхом створення єврорегіонів, які являють собою організаційну форму співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.

2. Для активізації транскордонної співпраці на основі впровадження єврорегіональних структур необхідно використовувати інноваційно-інвестиційну модель розвитку, яка в наслідок загальної модернізації економіки та зростання частки високотехнологічних виробництв сприятиме покращенню соціально-економічної ситуації прикордонних територій.

3. Важливим фактором впровадження інноваційно-інвестиційної моделі єврорегіонального співробітництва є створення науково-технологічних структур технопаркового типу, які об'єднують наукові організації, проектно-конструкторські бюро, навчальні заклади, виробничі підприємства та сприяють впровадженню у виробництво науково-технічних розробок.

4. Ефективне впровадження інноваційно-інвестиційної моделі єврорегіональної співпраці передбачає використання кластерного підходу. Основою кластеризації в межах єврорегіонів є створення науково-технічних та логістичних кластерів.

5. Реалізація на практиці єврорегіональних структур залежить від надійності фінансування. На сьогодні найбільш дієвим джерелом залишається фінансова допомога Європейського Союзу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. – К., 2000. – 217 с.

2. Мазур О. А. Технологічні парки України: стан та проблеми / О. А. Мазур [Електронний ресурс] : Доповідь. – Режим доступу : <http://www.in.gov.ua/files/content/mazur>

3. Мікула Н. А. Пріоритети створення інноваційно-інвестиційних транскордонних кластерів та промислових зон у західних регіонах України / Н. А. Мікула [Електронний ресурс] : Аналітична записка. – Режим доступу : <http://lv.niss.gov.ua/public/file/1/analit>

4. Про затвердження державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011 – 2015 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів Украї-

ни від 01.12.2010 р. №1088. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

5. Про транскордонне співробітництво [Електронний ресурс]: Закон України від 24.06.2004 №1861-IV. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

6. Реальний сектор: Статистична інформація [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

7. European Neighbourhood & Partnership Instrument: Strategy Paper 2007 – 2013: Executive Summary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ec.europa.eu>